

МЕТА І ЗАВДАННЯ ЗІСТАВНОГО ЛІНГВІСТИЧНОГО АНАЛІЗУ УКРАЇНСЬКОЇ І ТУРКМЕНСЬКОЇ МОВ

Цимбал Н. А., канд. філол. наук, професор, завідувач
кафедри практичного мовознавства

Токлієв Даянч, студент I курсу УДПУ ім. П. Тичини
Анотація

У статті проаналізовано мету і завдання зіставного лінгвістичного аналізу української і туркменської мов. Встановлено, що зіставне дослідження систем української та туркменської мов в цілому може бути спрямоване на опис закономірностей вживання лексичних одиниць з однаковим значенням з відповідним граматичним оформленням і створення «граматики мовлення».

Ключові слова

Лінгвістика, аналіз, українська мова, туркменська мова.

Abstract

The purpose and tasks of the comparative linguistic analysis of the Ukrainian and Turkmen languages had been analyzed. It has been stated that the comparative study of the systems of the Ukrainian and Turkmen languages in general may be directed at the description of the regularities of the use of lexical units with the same meaning with the corresponding grammatical design and creation of the «grammar of speech».

Keywords

Linguistics, Analysis, Ukrainian, Turkmen language.

Зіставний лінгвістичний аналіз мов має широке теоретичне і прикладне значення. У даному разі порівняльно-типологічне дослідження української і туркменської мов потрібне для вироблення оптимальної методики навчання української мови як іноземної студентів-носіїв туркменської мови.

Основною метою застосування *зіставного аналізу* є вияв спільних і специфічних рис зіставляваних мов на всіх її рівнях: і в мовленні, і в тексті. Головною процедурою зіставного методу є порівняння. Зіставний аналіз двох мов, насамперед, передбачає визначення критерію, еталона зіставлення, вибір якого залежить від мовного рівня обраних об'єктом одиниць. При зіставленні враховуються системні відношення, категоріальна і функціональна спільність, ієрархія елементів системи та зв'язок форми і змісту. Для фонологічних систем як критерій використовують відношення між ознаками фонем або класами цих ознак, фіксують кількість фонем, кількість і способи здійснення фонологічних опозицій. При зіставленні морфології та синтаксису аналізуються зв'язок форми і змісту, визначають функції граматичних категорій і граматичних одиниць та їхніх відношень у мовній системі. При зіставленні словникового складу аналізують типи лексико-семантичних полів, ендосистемні відношення слів у різних мовах і відношення лексичних елементів у різних мікросистемах, їхні функціональні зв'язки, збіги й розходження значень слів з однаковою предметною співвіднесеністю, з'ясовують причини незбігів [2, с. 205].

Значний внесок у розв'язання проблем зіставного вивчення мов здійснювали В. Д. Аракін, Ш. Баллі, І. О. Бодуен де Куртене, Р. О. Будагов, В. Г. Гак, К. Джеймс, Р. Дж. Ді П'єтро, Ю. О. Жлуктенко, Дж. Кетфорд, Е. Косеріу, М. П. Кочерган, Г. Кьорквуд, Р. Ладі, В. М. Манакін, В. Й. Стернін, Л. В. Щерба, В. М. Ярцева та ін.

Загальні завдання контрастивного вивчення мов можуть бути сформульовані так [1, с. 7]:

- виявлення спільних рис і відмінностей у використанні мовних засобів

різними мовами;

- більш якісне визначення особливостей кожної із зіставляваних мов, які можуть не потрапити у поле зору дослідника при одному тільки «внутрішньому» вивченні мови;
- передбачення й усунення небажаної інтерференції при викладанні нерідної мови, а також надання надійної лінгвістичної бази для теорії перекладу;
- надання матеріалу для типології з метою виявлення універсалій.

Усе пізнається в порівнянні — це принцип «логічної рефлексії», за допомогою якого на основі певної ознаки встановлюється тотожність або розбіжність між об'єктами шляхом їх попарного зіставлення, є універсальним дослідницьким інструментом, джерелом якого, як і всього категорійного апарату логіки, є природна мова.

У синхронній лінгвістиці момент подібності порівнюваних об'єктів домінує у порівняльно-типологічних і порівняльно-характерологічних дослідженнях, спрямованих на виявлення найважливіших особливостей мовної діяльності, а момент розбіжності - у порівняльно-зіставних («контрактивних»; «конфронтативних»), спрямованих на виявлення найістотніших розбіжностей в мовних структурах в цілому та на окремих мовних рівнях.

Властивість, за якою зіставляються об'єкти, становить основу зіставлення, *ivgiiut ootragaiioniv* (Іс.), або так званий «третій член порівняння» чи «мову-еталон» порівняння. У лінгвістичних дослідженнях існують три основні методи формування еталона порівняння: за еталон може прийматися набір властивостей однієї із зіставляваних мов - «однонаправлене порівняння»; еталон може складатися із загальних властивостей усіх зіставляваних мов; і, нарешті, еталон може виступати як «метамова», тобто сукупність універсальних або гіпотетичних теоретично встановлюваних інваріантних ознак, за якими зіставляються порівнювані мови або мовні явища.

Вичленування еталона порівняння із ознак одного із зіставляваних мовних явищ цілком доречно і результативно при дослідженні небагаточленних, жорстких і закритих семантичних систем - переважно граматичних категорій. У сфері контрастивної граматики найімовірнішими претендентами на роль еталона при зіставленні мовних явищ виступають фізичні і логічні категорії: час, простір, відношення, кількість, спосіб, якість тощо.

Зіставний аналіз, зазвичай, проводять на матеріалі двох або, у крайньому разі, трьох різносистемних мов. Одна із зіставляваних мов виступає у ролі фонової (вихідної) мови, тобто мови, яка є точкою відліку контрастивного дослідження, у даному разі фоновою мовою є українська. Туркменська мова використовується нами в ролі так званої цільової, або мови зіставлення - мови, з якою порівнюється вихідна мова.

Отже, зіставне дослідження систем української та туркменської мов в цілому може бути спрямоване на опис закономірностей вживання лексичних одиниць з однаковим значенням з відповідним граматичним оформленням і створення «граматики мовлення» - специфічних для кожної мови правил функціонально-семантичної вербалізації певних смислів, що дуже важливо у методиці навчання української мови як іноземної носіями туркменської мови.

Список використаних джерел

1. Гак В. Г. Языковые преобразования. - М.: Языки русской культуры, 1998. - 763 с.
2. Лингвистический энциклопедический словарь / Под ред. В. Н. Ярцевой. - М.: Советская энциклопедия, 1990. - 682 с.